

Timurlular Orta Asya'nın Parlak Devri

İsmail Aka

İstanbul, Kronik Yayınları, 2019, 200 Sayfa, ISBN: 978-605-7635-16-7

Mustafa URAL*

Timurlu tarihi alanında değerli çalışmaları bulunan Aka, tecrübesi ve titiz araştırması sonucunda Timurluların siyasi ve kültürel tarihi hakkında okuyucuya önemli bilgiler sunmaktadır. Yazar dokuz bölüme ayırdığı eserin sekiz bölümünde Timurluların siyasi tarihi hakkın da dokuzuncu ve son bölümde ise kültürel tarihi sosyal ve ticari faaliyetleri hakkında değerli bilgiler vermektedir.

Birinci bölümde ilk olarak Timur'dan önceki durumdan ve Çağatay devletinden bahsedilmektedir. Çağatay Bey'in Cengiz han ve kardeşi Ögeday döneminde yaptığı faaliyetlere dair bilgiler yer almaktadır. Aka, "Çağatay Devleti Çağatay Bey'in ölümünden 20-30 yıl sonra kurulmuştur" demiştir. Çağatay devleti içerisindeki iç mücadelelerden bahsedilip Timur'un ortaya çıkışını anlatılıp, ilk faaliyetlerine yer verilmektedir. Yazar Timur'un hayatının ilk yıllarına ait Zafername'den bilgilere yer vermiştir. Fakat Timur'un 1360 yılına kadar hayatına dair hiç bir şey söylenmemektedir. Bunun nedeni olarak da birçok olayın Timur'un arzusu ile kroniğe dahil edilmediğini vurgulamaktadır. Daha sonra Timur'un soyu için önemli kaynaklara ve bunların açıklamalarıyla birlikte soyunun aslında nereden geldiğine dair tartışmalara da yer verilmiştir. Timur'un siyasi faaliyetlerine giriş yapılmıştır. İlk olarak Harezm, Moğollar ve Dest-i Kıpçak üzerine seferlerine yer verilmiş olup Maverâünnehir'de hâkimiyeti sağladıktan sonra Horasan üzerine yöneldiği anlatılıp bunlar farklı alt başlıklar altında toplanmıştır. Bu bölümde yazarın genişçe yer

---

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, mustafa.urall@hotmail.com

verdiği Timur'un Toktamış ile mücadelesi ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Timur'un Hindistan seferi bölümünde niyetinin Çin ve Hotan üzerine gitmek olduğu ancak neden fikrini değiştirip Hindistan üzerine gitmeye karar verdiğinin belli olmadığını söylemektedir. Diğer seferler için maddi kaynak sağlamak için Hindistan üzerine gittiğinin kuvvetle muhtemel olduğunu da vurgulamıştır. Timur'un Osmanlı devleti ile olan ilişkilerine de genişçe yer verilmiş olup Beyazid ile olan mektuplaşmalar ve karşılıklı istekler ile birlikte iki tarafı da savaşa götüren nedenler savaşın anadoluya ve Osmanlıya etkileri ayrıntılı ve anlaşılır bir biçimde sunulmaktadır. Bu bölümde son olarak da Timur'un doğuya son seferine ve ölümüne dair bilgilere yer vermiştir.

İkinci bölümde Timur'un ölümünden sonra ki hâkimiyet mücadeleleri yer almaktadır. Timur ölümünden sonra yerine geçmesi için Pir Muhammedî veliaht tayin etmiştir. Ancak veliaht olmasına rağmen başa kimin geçeceğine dair ihtilaller vardır. Aka'da bu ihtilaller sonucunda ortaya çıkan taht mücadelelerine ve bu mücadelelerin devlete etkilerine yer vermiştir.

Üçüncü bölümde ise Şahruh devri anlatılmaktadır. Bu dönemle ilgili ilk olarak Kara Yusuf Beg'e haddini bildirmek üzere çıkacağı seferde yeğeninden destek istemesi ancak yeğenin Şahruh aleyhine harekete geçmesi ile yeğeni ve İskender ile olan olaylar anlatılıp bu bölüme giriş yapılmaktadır. Daha sonra bu bölüm de yazarın sıkça değindiği Şahruh'un oğlu Ulug beg'e yer verilmiştir. Ulu beg tarafından Fergana bölgesinin hâkimiyet altına alınması ile Moğollar ve Özbekler ile mücadele gibi Ulug beg'in siyasi faaliyetleri anlatılmıştır. Şahruh'un Borak oğlan ile yapılan savaş ile ilgili sorular sorduğu ve bunun üzerine Maverâünnehir emirlerini suçlu gördüğü hatta oğlu Ulug beg'de suçlu görülüp bir süre için ülkenin idaresinin elinden alınması olayı da anlatılmaktadır. Bu bölümde son olarak Şahruh'un Azerbaycan seferleri nedenleri ve sonuçları ile birlikte ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde Ulug beg devri yer almaktadır. Yazar Ulug beg'in babası dönemindeki faaliyetlerine üçüncü bölümde geniş bir yer ayırmıştı. Bu bölümde ise Ulug beg'in Timurlu mirzalar ile arasında olan devlet hâkimiyeti mücadelesi yer almaktadır.

Beşinci, altıncı ve yedinci bölümler de yazarında kısaca değindiği gibi bu bölümleri bir olarak ele almak gerekir bu bölümler de başa geçen yöneticilerinin karakterleri, devleti yönetim şekilleri ağırlıklı olarak yer almakla birlikte siyasi mücadeleleri de anlatılmaktadır.

Sekizinci bölümde Hüseyin Baykara dönemi anlatılmaktadır. Bu bölüm siyasi tarihin anlatıldığı son bölümdür. İlk olarak bu bölüm Hüseyin Baykara'nın hayatına ve gençlik yıllarına ait bilgiler ile başlamaktadır. Hüseyin Baykara oğulları ile de mücadele vermiştir bu mücadeleler de bu bölümde anlatılmaktadır. Bu bölümün sonunda ise Timurlu devletinin ortadan kalkması anlatılmaktadır.

Dokuzuncu bölümde Timurluların kültürel, sosyal ve ticari faaliyetleri üzerinde durulmaktadır. Bu bölüm yedi alt başlık altında incelenmiştir. İlk olarak devlet teşkilatı üzerinde durulmuştur. Timurlu devletinin hâkimiyet anlayışı açıklanmıştır. Daha sonra hükümdar ailesinin devlet idaresindeki yerlerine ve

görevlerine dair bilgiler verilmektedir. Timurlu devletinde de bütün daha önceki Türk devletlerinde olduğu gibi, belli bir veraset usulünün bulunmayışından bahsedilmektedir. Ordu teşkilatı üzerinde detaylıca durulmaktadır. Orduyu oluşturan unsurlar, savaş stratejileri, ordu mensuplarının görevleri ve konumları anlatılmaktadır. Devlet teşkilatı bölümünde önemli konulardan devletin gelir kaynakları bu kaynakların azaldığı zaman devlete olan etkileri maliye bölümünde anlatılmıştır. Yazar, daha sonra Timurlu hanedanların imar faaliyetlerine verdikleri önem ve hâkim oldukları yerlerdeki imar faaliyetleri anlatılmıştır. Bir devletin kalkınmasındaki en önemli unsurlardan olan zirai ve ticareti faaliyetler vardır. Timurlu devletinin de zirai ve iktisadi hayatı üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulup yalın ve anlaşılır bir biçimde anlatılmıştır. Dini hareketler üzerinde durulmuş. Timurlular da dinin önemi ve ortaya çıkan dini hareketler anlatılmaktadır. Son olarak Timurlular da edebiyat, resim ve musiki gibi kültürel hayatları üzerinde durulup bu alanlarda yetiştirdikleri önemli kişiler anlatılmıştır.

Sonuç bölümünde ise Timurlu devleti ile ilgili olarak siyasi ve kültürel hayatlarına dair genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Eser de anlatılan konular olabildiğince yalın ve anlaşılır bir şekilde sunulmuştur. Ancak esere görsel malzemelerde eklene bilirdi eklenen görsel malzemeler eseri daha da zengin bir hale getirebilirdi. Eser bu alanda tecrübeli ve önemli bir ilim insanı tarafından kaleme alınmış olup çok değerli ve mutlaka istifade edilmesi gereken bir kaynak durumundadır.